

УДК 336.012.23

Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства

Патута О.С., Пришко К.Є.

студенти

Інституту економіки та менеджменту

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

У статті розглянуто сутність фінансової стійкості підприємства, зовнішні та внутрішні чинники формування фінансової стійкості та фактори, що на неї впливають. Авторами оцінено залежність фінансової стійкості підприємства від структури його капіталу, досліджено наукові підходи до розуміння поняття фінансової стійкості підприємства, досліджено структуру капіталу ЖКП № 2 м. Луцька, на основі проведених розрахунків запропоновано оптимальні значення структури капіталу досліджуваного підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, структура капіталу, прибуток, обіговість капіталу, рентабельність продажів, фактори фінансової стійкості підприємства.

Patuta O.S., Prushko K.E. ВЛИЯНИЕ СТРУКТУРЫ КАПИТАЛА НА ФИНАНСОВУЮ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрены сущность финансовой устойчивости предприятия, внешние и внутренние факторы формирования финансовой устойчивости и факторы, которые на неё влияют. Авторами оценено зависимость финансовой устойчивости предприятия от структуры его капитала, исследованы научные подходы к пониманию понятия финансовой устойчивости предприятия, исследована структура капитала ЖКУ № 2 г. Луцка, на основе проведенных расчетов предложены оптимальные значения структуры капитала исследуемого предприятия.

Ключевые слова: финансовая устойчивость предприятия, структура капитала, прибыль, оборачиваемость капитала, рентабельность продаж, факторы финансовой устойчивости предприятия.

Patuta O.S., Prushko K.E. INFLUENCE OF CAPITAL ENTERPRISE TO FINANCIAL STABILITY

The article explains the meaning of financial stability, structure financial stability in the formation of financial stability and the factors that affect it. The authors evaluated the dependence of the financial viability of its capital structure, studied scientific approaches to understanding the concept of financial stability of the company, the structure of capital HCS № 2 m. Lutsk, on the basis of calculations offered the best value capital structure of the investigated companies.

Keywords: financial stability of the company, structure, profit, turnover of the capital, profitability of the sales, factores financial stability of the company.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Діяльність будь-якого підприємства в умовах підвищення процесів глобалізації в економіці постійно залежать від різноманітних факторів та невизначених чинників, зумовлених зростанням конкуренції на ринку або нестабільністю політичної ситуації в країні. Це може призвести як до позитивних, так і до негативних змін у функціонуванні підприємства. Збереження фінансової стійкості підприємства та мінімізація впливу цих різноманітних чинників на сьогоднішній день є необхідною умовою існування кожного підприємства. Саме тому виникає потреба у дослідженні факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства і аналізованні причин, що спричиняють появу негативних тенденцій і явищ у розвитку підприємств України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження фінансової стійкості підприємства зробили такі вчені, як Н.А. Мамонтова, К.В. Самсонова, О.М. Гончаренко, А.В. Сізова, О.В. Крухмаль, Ю.С. Цал-Цалко, Г.В. Савицька, О.Я. Базилінська, В.П. Привалов, Л.М. Шаблиста, В.В. Коваленко, О.В. Павловська, Т.О. Фролова, А.І. Ковальов та ін. Науковці досліджували тлумачення сутності фінансової стійкості підприємства, обґрунтували низку рекомендацій щодо її оцінки та збереження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас окремі питання організації фінансів підприємств в контексті забезпечення підвищення ефективності фінансової діяльності потребують більш поглибленого опрацювання. Зокрема, у сучасній науковій літературі дотепер не знайшли

належного відображення такі аспекти управління фінансами підприємств, як обґрунтування концептуальних положень щодо вибору критерію оптимізації структури капіталу вітчизняних підприємств та потребують додаткового дослідження чинники, що можуть впливати на рівень фінансової стійкості підприємства, а також механізми їх взаємодії.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вплив фактора структури капіталу підприємства на рівень його фінансової стійкості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, невизначеність факторів зовнішнього та внутрішнього середовища негативно впливає на діяльність підприємств, що призводить до зниження забезпечення рівня їх фінансової стійкості. Позитивні значення показників фінансової стійкості є основою для нормального функціонування підприємств і поступового зростання їх економічного потенціалу. Проте у науковій літературі існують різні підходи щодо тлумачення як означеної дефініції, так і чинників, що її визначають. Зокрема, В.О. Подольська вважає, що фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства відповідати за своїми боргами та

зобов'язаннями і нарощувати економічний потенціал, результат його поточного, інвестиційного, фінансового розвитку [6, с. 138].

Фінансова стійкість – це динамічне, комплексне, складне і багатогранне поняття, що потребує зваженого підходу до визначення напрямів її забезпечення. На думку О.В. Павловської, фінансова стійкість підприємства – це відображення стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції [5, с. 152]. К.В. Самсонова вважає, що фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансової незалежності підприємства щодо володіння його майном та його використання [8, с. 129].

Проаналізувавши тлумачення фінансової стійкості підприємства за різними авторами, ми прийшли до висновку, що найточнішим та найповнішим визначенням фінансової стійкості є таке: фінансова стійкість підприємства – це такий стан підприємства, за якого забезпечується стабільна його фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективно управління фінансовими ресур-

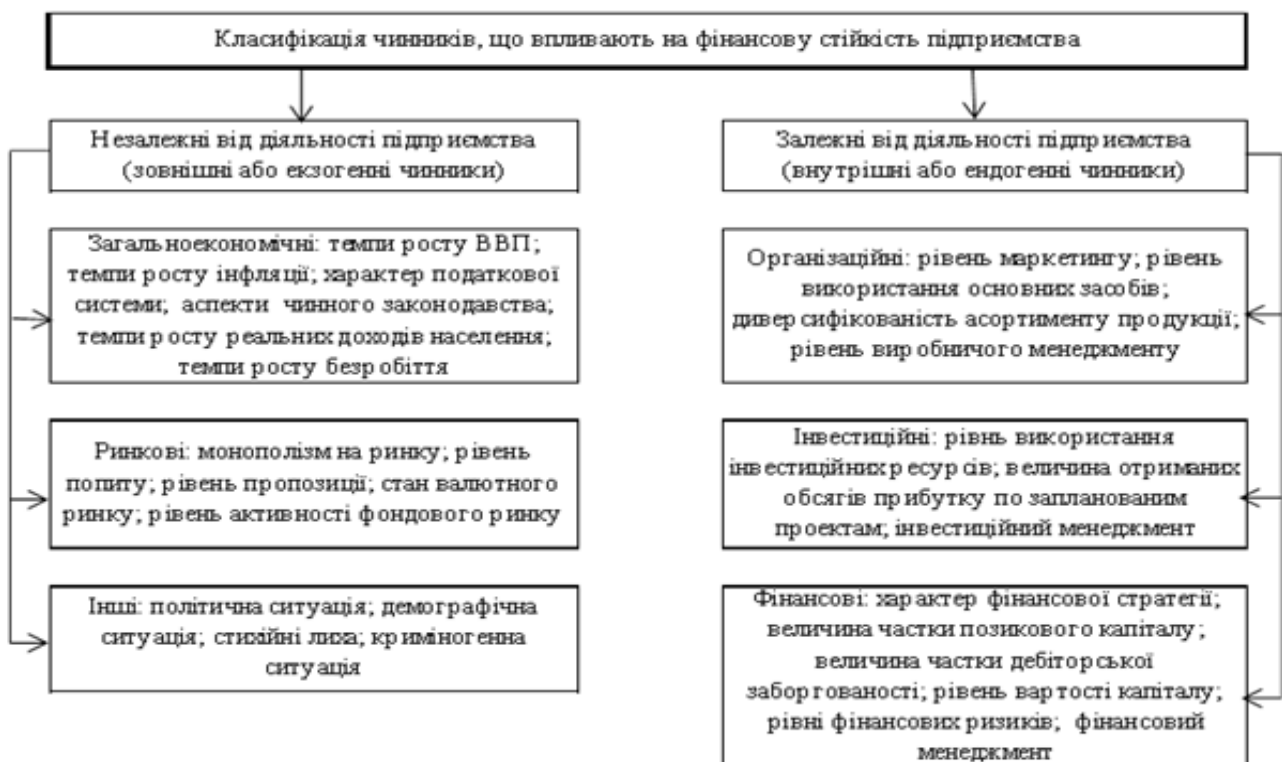

Рис. 1. Класифікація чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства

Джерело: розробка автора

сами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення й оновлення виробництва.

Окрім того, фінансова стійкість підприємства полягає у його здатності протистояти й адаптуватися до дії екзогенних та ендогенних чинників. Багато науковців погоджуються з тим, що фінансова стійкість є властивістю підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників досягнення стану фінансової рівноваги і його здатність розвиватися. З даного визначення чітко випливає, що на фінансову стійкість підприємства впливають зовнішні і внутрішні чинники, ступінь впливу яких залежить від кон'юнктури фінансового ринку і зміни економіко-політичної ситуації в країні.

У наукових дослідженнях спостерігаються різні класифікації зазначених чинників, проте на нашу думку повне комплексне та системне їх відображення відсутнє. З огляду на вище зазначене ми пропонуємо таку їх класифікацію (рис. 1).

Варто зазначити, що фінансова стійкість залежить від фінансового потенціалу підприємства. Фінансовий потенціал визначається обсягом власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних та перспективних витрат. Зважаючи на це, ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства залежить від раціональності управління його фінансовим потенціалом.

Одним з важливих компонентів фінансової стійкості є також наявність необхідної кількості фінансових ресурсів, які можна сформулювати лише за умови ефективної роботи підприємства та отримання прибутку. Саме прибуток підприємство використовує для погашення своїх зобов'язань перед банками та іншими фінансово-кредитними установами, а також зобов'язань перед акціонерами й інвесторами. Окрім цього, прибуток є одним із основних джерел фінансування розширення діяльності підприємства, реконструкції і модернізації обладнання чи його

заміни. У свою чергу, для досягнення і підтримання фінансової стійкості важливий не тільки обсяг прибутку, але і його рівень щодо вкладеного капіталу або витрат, тобто рентабельність діяльності підприємства.

Розглядаючи структуру капіталу слід зазначити, що під структурою капіталу розуміють співвідношення між власним і позичковим капіталом. Власний і позичковий капітал мають певну відмінність, яка впливає з різного рівня доходності останніх і рівня ризику для власників цього капіталу. Власний капітал – це власні джерела підприємства, які без визначення строку повернення внесені засновниками або залишені ними (засновниками) на підприємстві з уже оподаткованого прибутку.

Для залучення коштів на підприємстві часто використовують позиковий капітал, оскільки в сучасних умовах саме він дає змогу акумулювати значні обсяги фінансових ресурсів, щоб реалізувати інвестиційні проекти. Однак у разі залучення таких ресурсів у великих обсягах, на підприємстві виникають фінансові витрати, пов'язані зі сплатою відсотків за кредит, що призводить до зменшення чистого прибутку, а отже, і до зниження рентабельності капіталу. Це, в свою чергу, зумовлює зниження фінансової стійкості підприємства. Тому, для зміцнення своєї стійкості суб'єкту господарювання необхідно формувати оптимальне співвідношення між обсягами позикових і власних коштів.

На сьогодні існує два основних варіанти співвідношення власного та позикового капіталу. На думку вітчизняних вчених оптимальним є співвідношення 50% : 50%, при якому досягається найменша середньозважена вартість капіталу або найменша його гранична вартість у випадку додаткового залучення коштів. Зарубіжні науковці оптимальним називають таке співвідношення, як 60%:40%, тобто 60% власного капіталу та 40% позикового капіталу, при якому забезпечується високий рівень фінансової стійкості та рентабельності капіталу. Проте на більшості вітчизняних підприємств не дотримуються даних співвідношень, не забезпечуючи ефективний розвиток

Таблиця 1

Аналіз структури фінансових ресурсів ЖКП № 2 у 2012–2014 рр.

Показник	Роки					
	2012		2013		2014	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Власний капітал	224810	99,4	213799	99,4	338268	99,6
Позиковий капітал	1405	0,6	1227	0,6	1216	0,4
ВСЬОГО	226215	100,0	215026	100,0	339484	100,0

підприємства. Прикладом є аналіз структури капіталу Житлово-комунального підприємства № 2, який відображено у таблиці 1.

Згідно з даними таблиці, , можемо зробити висновок, що у 2014 році в загальній структурі пасивів підприємства власний капітал займає 99,6%, тобто підприємство використовує лише власні кошти та є незалежним від зовнішніх кредиторів. Проте дана особливість є і негативним явищем для ЖКП № 2, оскільки підприємство не залучає та не спрямовує кошти для розвитку, модернізації обладнання та рефінансування.

З таких умов коефіцієнти фінансової стійкості значно перевищують нормативні значення, тобто підприємство є абсолютно фінансово стійким, оскільки у підприємства наявна велика частка власного капіталу у загальному підсумку балансу, а частка позикового капіталу є незначною (0,6% у 2012 та 2013 роках; 0,4% у 2014 році), і це дозволяє підприємству бути незалежним від кредиторів. Проте це обмежує темпи розвитку самого підприємства, оскільки воно не може забезпечити формування додаткового обсягу активів в періоди сприятливої кон'юнктури ринку і не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал.

За умови співвідношення власного та позикового капіталу 1:1, тобто власний капітал та позиковий капітал мав суми у 2014 році по 169742 тис. грн, а за умови співвідношення 60%:40%: власний капітал – 203690,4 тис.

грн, позиковий капітал – 135793,6 тис. грн, коефіцієнти мали б значення, які відображено у таблиці 2. Згідно із даними таблиці 2 ми вважаємо, що найоптимальнішим є варіант 60%:40%, при якому наведені коефіцієнти фінансової стійкості не тільки повністю відповідають нормативному значенню, але є вищими, що забезпечить підприємству залишитись фінансово стійким при негативних тенденціях в економіці. За даного співвідношення власного та позикового капіталу, підприємство може залучити кошти для модернізації обладнання, впровадження новітніх технологій, здійснення інвестицій, формування додаткового обсягу активів та розвитку підприємства в цілому. За коефіцієнтом фінансового левєриджу ми бачимо, що підприємство не залучає довгострокових зобов'язань, які можуть бути використані для будівництва та створення активів, хоча у підприємства є така можливість, що дасть змогу отримати додатковий дохід.

Найбільше темпи росту показників фінансової стійкості залежать від рентабельності продажу, обіговості капіталу, фінансової активності зі залучення коштів, норми розподілу прибутків на інвестиційні потреби. В умовах становлення ринкових відносин кожен суб'єкт господарювання повинен володіти достовірною інформацією про фінансову стійкість як власного підприємства, так і своїх партнерів. Оцінка фінансової стійкості дає змогу зовнішнім суб'єктам аналізу (банкам, партнерам із договірних відносин,

Таблиця 2

Значення коефіцієнтів фінансового стану підприємства за умовами співвідношень власного та позикового капіталу 50%:50% та 60%:40%**

№ з/п	Показник	Формула	За даними балансу 2014 р.	50:50	60:40
1	Коефіцієнт фінансової автономії ($\geq 0,5^*$)	$\frac{\text{(Власний капітал)}}{\text{(Валюта балансу)}}$	0,996	0,500	0,600
2	Коефіцієнт фінансової залежності ($\leq 2,0$)	$\frac{\text{(Валюта балансу)}}{\text{(Власний капітал)}}$	1,004	2,000	1,667
3	Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу ($\leq 1,0$)	$\frac{\text{(Позиковий капітал)}}{\text{(Власний капітал)}}$	0,004	1,000	0,667
4	Коефіцієнт фінансової стабільності ($\geq 1,0$)	$\frac{\text{(Власний капітал)}}{\text{(Позиковий капітал)}}$	278,181	1,000	1,500
5	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу ($\leq 0,5$)	$\frac{\text{(Позиковий капітал)}}{\text{(Валюта балансу)}}$	0,004	0,500	0,400
6	Коефіцієнт фінансового левєриджу ($\leq 0,25$)	$\frac{\text{(Довгострокові зобов'язання)}}{\text{(Власний капітал)}}$	0,000	0,000	0,000

* оптимальні значення отримані за підручником О.В. Павловська

** розрахунок проведено автором на основі фінансової звітності ЖКП № 2

контролюючим органам) визначити фінансові можливості підприємства на перспективу, дати оцінку фінансової незалежності від зовнішніх джерел, скласти в загальній формі прогноз майбутнього фінансового стану.

Висновки з цього дослідження. Фінансова стійкість підприємства – це такий стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективно управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення й оновлення виробництва, оскільки дане визначення охоплює аналіз всіх сфер діяльності підприємства. На фінансову стійкість впливають різні чинники, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Серед цих факторів можна виділити головні, такі як структура та динаміка витрат, галузева належність, структура послуг, розмір уставного капіталу, стан майна і фінансових ресурсів, рівень платоспроможного попиту,

конкуренція, економічні умови господарювання, зовнішньоекономічні зв'язки, податкова, кредитно-фінансова, облікова, інвестиційна політика тощо. Важливими чинниками, від яких залежить фінансова стійкість підприємства, є саме внутрішні чинники, такі як якість управління прибутком підприємства та структурою його позикових і власних коштів.

На підприємстві необхідно формувати ефективну систему управління фінансовою стійкістю, на основі застосування методів прогнозування, планування, регулювання, контролю та аналізу фінансової стійкості. Для зростання ефективності діяльності підприємства необхідно найретельніше аналізувати вплив тих чи інших чинників на фінансову стійкість протягом певного конкретного періоду для обґрунтування тих чи інших стратегій управління, складання прогнозів, виконання планів. На нашу думку, такий підхід підвищить рівень фінансової стійкості на підприємстві та унеможливить його банкрутство.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко О.М. Методичні аспекти оптимального управління стійкістю підприємства // Вісник соціально-економічних досліджень : збірник наукових праць Одеського державного економічного університету. – 2010. – № 39. – С. 39-43.
2. Журавльова О.Є. Фінансова стійкість підприємства: теорія і практика // Збірник наукових праць: Формування ринкової економіки. – 2009. – № 22. – С. 523-536.
3. Ковалев А.И. Анализ финансового состояния предприятия. – 2-е изд., перераб., доп. / А.И. Ковалев, В.П. Привалов. – М. : Центр экономика и маркетинга, 2002. – 188 с.
4. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення // Інститут економічного прогнозування НАН України. – К., 2006. – 16 с.
5. Павловська О.В. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К. : КНЕУ, 2002. – 388 с.
6. Подольська В.О. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2009. – № 4(35). – С. 136-142.
7. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник / Г.В. Савицька. – 3-тє вид. виправл. і доп. – К. : Знання, 2007. – 943 с.
8. Самсонова К.В. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. – 2013. – № 4. – С. 125-134.
9. Сізова А.В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення // Молодіжний науковий вісник УАБС НБСУ: Економічні науки. – 2012. – № 2. – С. 145-156.